

Jadranka Cergol: *Med mero in misterijem. Antični svet v delih Alojza Rebule*. Trst: Mladika, 2012. 195 str.

Med mero in misterijem je prva samostojna znanstvena monografija klasične filologinje dr. Jadranke Cergol, s katero avtorica suvereno vstopa v slovensko literarno vedo. Z njo zaokroži vrsto svojih večletnih raziskav in predhodno objavljenih izvirnih znanstvenih člankov o povezanosti svetovnega nazora ter besednega ustvarjanja slovenskega tržaškega pisatelja Alojza Rebule z antičnim svetom. Pri tem še zdaleč ne gre zanemariti podatka, da gre za prvo knjižno, torej obsežnejšo obravnavo omenjene teme v slovenski literarni zgodovini nasploh. Od devetdesetih let dalje so namreč Rebulova leposlovna besedila resda razmeroma pogosta tema literarnozgodovinskih in jezikovnostilističnih slovenskih diplomskih del, vendar v razmerju s številom teh je količina izdanih strokovnih monografij na isto temo presenetljivo majhna. Omeniti velja študijo Katarine Šalamun - Biedrzyckie *Umetniški vzpon Alojza Rebule* (1995), ki sledi Rebulovemu literarnemu razvoju od začetkov do njegovega domnevnega vrha, in *Rebulov zbornik* (2005), ki zajema prispevke desetih strokovnjakov. Obe deli proučujeta Rebulov opus v širšem smislu in ga analizirata z različnih vidikov. Predstavljata torej relevantno osnovo in izhodišče monografije *Med mero in misterijem*, ki drugače od starejših dveh obravnava Rebulovo ustvarjanje preko natančno določenega tematskega ključa in dopolnjuje predhodni

strokovni deli z analizo najsodobnejših pisateljevih literarnih besedil.

Monografija se proučevanja antike v Rebulovem pisanju loteva z literarnega, filozofskega in zgodovinskega stališča. Raziskano temo odstre v vsej njeni kompleksnosti in celovitosti na urejen in pregleden način preko utemeljevanja in podkrepitve trditev z bogato nabirko citatov, ki predstavljajo tudi uvodno misel v vsakem od devetih poglavij. Vsakega od teh zaključuje sklepni odstavek, ki povzema vsebino poglavja.

Študijo uvaja spremna beseda literarnega zgodovinarja prof. Mirana Košute, ki s strokovno naklonjenostjo ocenjuje monografijo in pospremi avtoričino uvodno obrazložitev raziskovalnih vzgibov ter strukture besedila.

Tekst preide k uokvirjenju tematike in natančnemu zarisu tega, kako se je zanimanje Alojza Rebule za antiko vzpostavljalo večidel preko študija ter poučevanja klasične filologije. Razprava se nato premakne k analizi prisotnosti in sledi duha antike v Rebulovih romanih, novelah, dnevniških in esejističnih zapisih. Jadranka Cergol ugotavlja, da je Rebula v zgodnjih leposlovnih delih črpal ustvarjalne spodbude predvsem iz nacionalnih in eksistencialnih vprašanj, medtem ko je h grško-rimski

antiki pristopil zato, da bi v njej našel potešitev ob globoki osebni eksistencialni krizi, ki jo je doživljal v petdesetih in šestdesetih letih dvajsetega stoletja. Ta je ob soočanju z mislijo na smrt in nesmiselnost življenja globoko zarezala v pisatelja ter zbudila potrebo po iskanju življenjskega smisla ter etičnega vodila, ki ju je Rebula naposled našel v zaokroženosti in obvladljivosti antike. Od romana *Senčni ples* (1960) dalje je zajetno črpal iz »antične plasti«, nemalokrat v povezovanju te s krščanstvom, avtobiografskostjo in sodobnostjo, ob čemer avtorica opozarja, da zaradi tega ni zanemarljiv drugih tokov evropske kulture in zgodovine. Z Rebulovo doslednostjo ubesedovanja antike je ta v njegovi prozi postala eden najznačilnejših elementov, ki se razbohoti predvsem v edinem v antično dobo postavljenem romanu *V Sibilinam vetru* (1968), kateremu je posvečeno samostojno poglavje monografije. Zaradi tega je avtoričino spoznanje, da se literarnozgodovinski in literarnokritični zapisi večidel pretirano ne posvečajo antičnemu vidiku Rebulove proze, toliko bolj presetljivo. Ko se literarni zgodovinarji in kritiki vendarle lotijo tega aspekta, jih zanima predvsem njegovo razmerje s historičnostjo in etiko, medtem ko je sodba o Rebulovem vpletanju antike v dela večkrat nenaklonjena, saj mu v okviru tega očitajo pretiran intelektualizem in idealizacijo.

Avtoričine trditve o antičnem svetu kot enem od pomembnih estetsko-idejnih izhodišč v ustvarjanju Alojza Rebule najdejo potrditev in dokaze preko večplastne analize v osrednjih poglavjih monografije. S pomočjo interakcijske teorije je nazorno podana specifična metaforika iz grško-rimskega sveta. Avtorica podrobno razčleni in obrazloži metafore, ki jih Rebula uporablja, ko v svojem leposlovju vsakič na novo vrednoti in primerja antiko ter sodobnost. Pri tem tržaški pisec vztrajno postavlja na

višje vrednostno mesto antiko, iz katere črpa, in si prisvaja vodila humanizma, in sicer idejo dobrote, lepote in pravičnosti. Nadalje so podrobno in kronološko, glede na čas življenja in delovanja, predstavljeni antični grški in rimski pesniki, zgodovinarji ter dramatik, ki navdihujejo pisanje Alojza Rebule. Avtorica ugotavlja, da med temi pisatelji raje posega po slavnnejših antičnih piscih kot po manj znanih, po tistih, ki se ukvarjajo z eksistenco, raje kot po tistih, ki jih zanima politika, in raje po Grkih (Homer, Arhiloh, Sapfo, Pindar, Herodot, Tukidid, Ajshil, Sofoklej, Platon idr.) kot Rimljanih (Ciceron, Lukrec, Vergilij, Horacij, Mark Avrelj idr.). Ugotovitve utemeljuje z obravnavo zapisov posameznih antičnih avtorjev in njihovih literarnih likov, ki jih Rebula vključuje v svoje pisanje. Pozornost usmeri tudi k antičnim filozofskim kategorijam, ki jih Rebula prepozna kot bistvene za človeško življenje, k njegovi interpretaciji slednjih in načinu njihovega umeščanja v literarno ustvarjanje. Rebulovo očaranost nad duhovno razsežnostjo grštva avtorica prepozna v njegovem občudovanju nerazdružljivega binoma nasprotujočih si sil Mere in Misterija, želje po spoznanju stvarnosti, po redu in uravnoveženosti na eni strani ter želje po ohranjanju transcendece, skrivnosti, neraziskanosti na drugi. Harmonično zaokroženost med tema je po Rebulovem mnenju najbolj znala vzpostaviti antika, medtem ko se mu zdi moderni čas zaradi zasvojenosti s tehnično evforijo in nihilizmom izvotljen, brez vsakršne vrednote in smisla, razpuščen v mnogoterosti misli, egoističen, apatičen in poln brezupa. Zato je za pisateljevo najdenje smisla in bistva človeškega življenja poleg antike prav tako ali celo še bolj pomembno krščanstvo, ki ga sam pojmuje za naravnega naslednika antične grške stoične misli, saj že v antičnih avtorjih zaznava božji navdih.

Osrednji del študije se zaključuje z intervjujem s pisateljem, v katerem ta večidel potrjuje in delno dopolnjuje temeljne avtoričine ugotovitve, ki so povzete ter kritično pokomentirane tudi v končnem poglavju. Znotraj tega Jadranka Cergol povzame, da je Rebulovo osebno in umetniško življenje prežeto z antiko kot etičnim in estetskim vodilom, vendar zaradi iskanja nadčasovnih stičnih silnic in vrednot s sodobnostjo in slovenstvom izvirno označi njegovo ustvarjalno zamisel za hibridno, saj je ta vpeta tako v rimsko-stoiško filozofijo in krščanstvo kot tudi v širše, moderne ter sodobne tokove evropske filozofije, literature in kulture. Avtorica kritično oceni, da je Rebula pogosto pristranski in radikalen v svojem gledanju na antiko, ko sodi, »da je bil antični človek bolj inteligenten od sodobnega, da je znal gledati dlje, da se je znal poglobiti v esenco vesolja in da se ni ustavil pri imanenci, kakor to počenja sedanji svet«. Kljub temu zavrne tezo Katarine Šalamun - Biedrzycke iz študije *Umetniški vzpon Alojza Rebule*, da je Rebulova literatura s približanjem antropocentrizmu in s tem avtorjevim osebnim interesom, antiki in krščanstvu postala umetniško šibkejša. Avtorici se (ne)antropocentrizem ne zdi ustrezno merilo za vrednotenje umetniškosti literarnih del. Obenem opaža, da je Rebulovo pisanje s približanjem antiki in krščanstvu postalo bivanjsko bolj osmišljeno.

Študijo o antičnem svetu v delih in miselnem svetu Alojza Rebule spremlja izčrpen, devetnajst strani obsežen povzetek celotne študije v italijanskem jeziku, kar širi dostopnost in uporabnost znanstvene monografije tudi v italijanski prostor. Monografijo zaključuje seznam virov in literature, ki jih je avtorica uporabila pri pisanju študije.

V svoj izbor je zajela pretežno slovenske literarnoteoretične, literarnozgodovinske in literarnokritične razprave, članke ter eseje, ki se brez večjih odmikov tesno navezujejo na osrednjo temo monografije. Celoto bogati izčrpna bibliografija Rebulovih knjižnih in neknjižnih leposlovnih, publicističnih, radijskih objav, Rebulovih prevodov in prevodov njegovih del.

Delo *Med mero in misterijem* je torej izčrpna, koherentna in tehtno razčlenjena razprava, ki razgrinja sveža kritična spoznanja o eni izmed izvornih komponent filozofskega nazora ter pisanja Alojza Rebule, ki je bila doslej nekoliko zapostavljena v prid izpostavljanju pisateljevega odnosa do narodnostne, eksistencialne, verske, zgodovinske, etične in estetske razsežnosti. Zapolnjuje doslej prazno mesto v literarnozgodovinskem proučevanju slovenskega avtorja iz Italije in s tem prispeva k popolnejšemu izrisu pisateljeve figure ter njegovega ustvarjanja. Kot kvaliteten primer znanstveno urejenega in premišljenega metodološkega pristopa k analiziranju antičnih elementov v leposlovju se ponuja kot izhodišče in spodbuda za nadaljnje raziskave omenjene teme pri Alojzu Rebuli in drugih piscih, ki jo zajemajo v svoja dela. Ne nazadnje je uporabna tudi kot pomagalo bralcem, ki niso nujno neposredno vključeni v literarno stroko, a so željni poglobitve v antično razsežnost Rebulovega opusa. Besedilo tako izpolnjuje zahtevno sintezo med strokovnostjo, izvirnostjo, sistematičnostjo, dostopnostjo in ustrezno mero raziskovalninega osebnega, kritičnega pristopa.

Maja Smotlak
Univerza na Primorskem
Znanstvenoraziskovalno središče

Alenka Žbogar: *Iz didaktike slovenščine*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije (Slavistična knjižnica 18), 2013. 175 str.

V zbirki Slavistična knjižnica je nedavno izšla monografija *Iz didaktike slovenščine*. To je po knjigi *Kratka proza v literarni vedi in šolski praksi* drugo obširnejše znanstveno delo literarne zgodovinarke in didaktičarke Alenke Žbogar, ki je tudi soavtorica več osnovnošolskih in srednješolskih učbenikov za poučevanje književnosti.

Monografija *Iz didaktike slovenščine* je sistematično in koherentno besedilo, ki ustreza vsem določilom resnega znanstvenega pristopa, predvsem pa tudi podprto s primeri iz prakse. Žbogarjeva z njim izkazuje temeljito poznavanje tuje in domače didaktične problematike, pogosto pa utemeljuje svoja spoznanja in domneve tudi z navajanjem sodobnih pogledov in pristopov drugih znanstvenih področij.

Besedilo tvorijo trije vsebinski sklopi: specifične pouka slovenščine po koncu tisočletja, metode pouka književnosti in metode raziskovanja didaktike slovenščine. Rdeča nit, ki povezuje vse tri sklope, je preseganje stanja pri pouku slovenščine na osnovnošolskem in srednješolskem nivoju, ko zaradi zunanjih dejavnikov upada motivacija za branje, predvsem reproduktivno naravnan pouk pa ne zagotavlja niti pozitivnega odnosa do literarnega branja niti literarnovednega znanja, ki bi ostajalo v dolgoročnem spominu. Žbogarjeva vidi rešitev v problemsko-ustvarjalnem pouku, s katerim bi lažje povečali motiviranost učencev in dijakov ter jih tudi pripravili do kritičnega pogleda nase in na stvarnost in jih usposobili za dejavno uporabo znanja.

Na začetku **prvega vsebinskega sklopa** je predstavitev globalnih civilizacijskih

sprememb v postmoderini dobi, ki po mnenju Žbogarjeve zahteva ustrezne spremembe oz. prilagoditve šolskega sistema. Po orisu razvoja pouka slovenščine v poldrugem desetletju besedilo prinaša spoznanje, da glede na rezultate zadnje raziskave PISA slovenskim najstnikom manjka pravi ustvarjalni in kritični pristop pri reševanju problemov. Preseganje reproduktivnosti je možno z razvijanjem kulturne in sporazumevalne zmožnosti ter zmožnosti medpredmetnega povezovanja (vse tri zmožnosti povečujejo odprtost in negotovost, ravno to pa šele omogoča kritično distanco do naučenega), pri čemer se spremeni tudi temeljno učno načelo: od poučevanja k učenju z razumevanjem oz. k učenju za razumevanje. Novi učni pristopi so še zlasti pomembni za nadarjene otroke, katerih ustvarjalne zmožnosti bi morali dosti bolj kot doslej izkoristiti pri poučevanju materinščine in utrjevanju njenega družbenega položaja.

V **drugem vsebinskem sklopu** so natančno (tudi s primeri) predstavljene tri temeljne metode pouka književnosti, s poudarkom na problemsko-ustvarjalnem pouku, ki ga lahko izvajamo v sklopu različnih učnih oblik in tudi drugih metodoloških pristopov, teoretična spoznanja pa Žbogarjeva podpira s konkretnimi napotki za delo v razredu.

Zadnji vsebinski sklop prinaša predstavitev in ovrednotenje ključnih metodoloških pristopov pri raziskovanju didaktike slovenščine. Žbogarjeva poudarja predvsem nujnost empiričnega raziskovanja, pri čemer kot primer navaja lastno empirično raziskavo o recepciji pripovedne proze pri srednje-

šolcih, iz katere je izhajala pri iskanju novih didaktičnih poti za preseganje reproduktivnosti in povečevanje uporabnosti književnega znanja in s katero sklene rdečo nit te znanstvene monografije.

Skratka, monografija Alenke Žbogar *Iz didaktike slovenščine* je dobrodošla novost na področju temeljne didaktične literature in bo koristila tako bodočim raziskovalcem

poučevanja slovenščine na naših osnovnih in srednjih šolah kot tudi snovalcem novih učnih načrtov, sestavljalcem posodobljenih beril in ne nazadnje učiteljem praktikom.

Zoran Božič
Univerza v Novi Gorici
Fakulteta za humanistiko
Šolski center Nova Gorica